

بررسی رابطه هیجان خواهی و خودتنظیمی در نوجوانان پسر بزه کار و بهنجار شهر مشهد

معصومه رضازاده^۱، فریده نظرزاده^{۱*}، حمیدرضا آقامحمدیان شریاف^۱، حسین کارشکی^۲

خلاصه

مقدمه: این پژوهش، با هدف بررسی و مقایسه رابطه هیجان خواهی و خودتنظیمی در نوجوانان پسر بزه کار و بهنجار انجام شد.

روش: در این پژوهش توصیفی از نوع همبستگی، با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی ساده، ۸۰ نفر از نوجوانان پسر بزه کار ساکن در کانون اصلاح و تربیت مشهد، و با روش نمونه گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای، ۸۰ نفر از دانش آموزان عادی دبیرستان‌های مشهد به عنوان گروه بهنجار انتخاب شدند. این افراد، پرسشنامه خودتنظیمی (SRQ یا Self-regulation questionnaire) و مقیاس سنجش هیجان خواهی علی زاده (Alizadeh sensation seeking index یا ASSI) را تکمیل نمودند. جهت بررسی آماری داده‌ها، از آزمون‌های تحلیل واریانس و t استفاده شد.

یافته‌ها: یک رابطه منفی و معنی دار بین خودتنظیمی و هیجان خواهی در دو گروه مشاهده شد. همچنین، بین مؤلفه اجرا در گروه بزه کار و مؤلفه سنجش در گروه بهنجار و هیجان خواهی، همبستگی معکوس و معنی دار وجود داشت.

نتیجه گیری: خودتنظیمی می تواند به عنوان سازه‌ای در جهت کنترل و یا تغییر هیجان‌های نوجوانان بزه کار در نظر گرفته شود.

واژه‌های کلیدی: خودتنظیمی، هیجان خواهی، نوجوانان پسر، بزه کاری

۱- کارشناس ارشد، روانشناس عمومی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران ۲- استاد، گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران
۳- استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران
* نویسنده مسؤول، آدرس پست الکترونیک: nazarzadeh1986@gmail.com

دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۱۲/۵ دریافت مقاله اصلاح شده: ۱۳۹۳/۹/۱ پذیرش مقاله: ۱۳۹۴/۲/۲

مقدمه

بسیاری از رفتارهای خطرناک نظیر بزه کاری، مصرف مواد و الکل و رابطه جنسی آسیب پذیر، در طول دوره نوجوانی آغاز می‌شوند. درگیری در بزه کاری و رفتار مخاطره آمیز برای سلامتی، می‌تواند به طور بالقوه مانع از آن شود که فرد در نوجوانی، یک مسیر مثبت و موفق داشته باشد و در عوض، او را در یک مسیر از رشد قرار دهد که با خط مسیره‌های منفی مشخص می‌شود (۱، ۲).

بررسی‌ها در جوامع مختلف نشان داده است که بزه کاری نوجوانان، به خصوص در چند سال اخیر، در حال افزایش است. از سوی دیگر، میزان افزایش وقوع تخلفات در بین نوجوانان دو برابر بزرگسالان است (۳).

عوامل مختلفی می‌تواند در ارتکاب بزه نقش داشته باشد. یکی از این عوامل، که توجه پژوهشگران در زمینه بزه کاری را به خود جلب کرده است، هیجان‌خواهی افراد می‌باشد. امروزه تنوع‌طلبی و کسب هیجان به عنوان انگیزه جرم در نوجوانان در بسیاری از کشورها در حال افزایش است (۴).

در مورد نقش هیجان‌خواهی در ارتکاب بزه تحقیقات متعددی صورت گرفته است. هیجان‌خواهی عبارت از نیاز به هیجان‌ها و تجربه‌های متغیر جدید و پیچیده و میل به اکتساب خطرهای جسمی و اجتماعی برای این چنین تجربه‌ای می‌باشد.

هیجان‌خواهی به عنوان یک سازه شخصیتی تلقی می‌شود (۵). برخی بر این عقیده‌اند که افراد زیاد هیجان‌خواه، بیشتر سیگار می‌کشند، الکل مصرف می‌نمایند، با سرعت رانندگی می‌کنند، تصادف و محکومیت‌های بیشتری به خاطر رانندگی به هنگام مستی دارند، به فعالیت‌های جنسی زیاد می‌پردازند و بیشتر در معرض بیماری‌های ایدز قرار دارند (۶).

افرادی که هیجان‌خواهی آن‌ها بالا است، از نظر فیزیولوژیک، از تجربه‌های مهیج و هیجان‌های شدید مرتبط

با این تجربه‌ها، لذت می‌برند (۷). تحقیقات نشان می‌دهد که افراد با هیجان‌خواهی بالا در خطر بیشتری برای سوء مصرف مواد و الکل و دیگر رفتارهای خطرناک هستند؛ این مسأله ممکن است به دلیل کشش و وابستگی آن‌ها به تجربه‌های جدید و مهیج، اثر معکوس بر سلامتی داشته باشد (۸).

نتایج یک تحقیق بر روی گروهی از مجرمان نشان داد که این افراد، در مقایسه با گروه به‌هنجار، در سطح بالایی از نظر هیجان‌خواهی، دارای حس ماجراجویی زیاد و در استقبال از خطر، بی‌پروا بودند (۹).

همچنین، عامل دیگری که می‌تواند با بزه کاری مرتبط باشد، خودتنظیمی است. خودتنظیمی به معنی توانایی کنترل، تغییر و انطباق هیجان‌ها، تکانه‌ها یا امیال فرد می‌باشد (۱۰). افراد خودنظم دهنده، ابتدا رفتار خود را مورد بازبینی قرار می‌دهند و در کنار این بازبینی، رفتارهای خود را قضاوت می‌کنند. به بیان دیگر، بر اساس معیارها و هدف‌هایی که برای خود برگزیده‌اند، تعیین می‌کنند که کدام‌یک از رفتارها با معیارها و هدف‌های شخصی‌شان هماهنگی دارد و کدام‌یک از آن‌ها ناهماهنگ است. پس بر اساس قضاوت‌ها، نسبت به خود واکنش نشان می‌دهند. به بیان دیگر، برای آن رفتارها، خود را تنبیه می‌کنند یا پاداش می‌گیرند (۱۱). افراد خودتنظیم‌گر، توانایی برنامه‌ریزی و بازبینی انعطاف پذیرانه رفتار خویش را در صورت تغییر شرایط دارند و می‌توانند برای دستیابی به پیامدی مطلوب، ارضای هدف‌های کوتاه مدت را به تأخیر بیندازند (۱۲).

خودتنظیمی نقش مهمی برای موفقیت در زندگی دارد. مردم با خودتنظیمی خوب، در کارها و در زندگی اجتماعی بهتر عمل می‌کنند و آسیب‌شناسی روانی و مشکلات دیگر کمتری دارند. خودتنظیمی پایین، می‌تواند مهار مشروب خواری را از بین ببرد و در نتیجه ممکن است، در اعتیاد به نوشیدن الکل و تأثیرات مضر دیگر نظیر رانندگی با حالت

دیگر، اگر مراقبان یک بزه کار بدانند که وی از نظر میزان هیجان‌خواهی و خودتنظیمی در چه سطحی قرار دارد، در نحوه برخورد آنان و همچنین برنامه‌ریزی برای فعالیت این شخص، مؤثر خواهد بود.

با توجه به آن چه که گفته شد، به نظر می‌رسد که خودتنظیمی و هیجان‌خواهی از عوامل مؤثر در بزه‌کاری نوجوانان باشند. هدف پژوهش حاضر، پیش‌بینی بزه‌کاری از طریق متغیر هیجان‌خواهی و خودتنظیمی و بررسی رابطه متغیرهای هیجان‌خواهی و خودتنظیمی در بزه‌کاری نوجوانان از طریق مقایسه آن‌ها با نوجوانان غیر بزه‌کار بود تا مشخص گردد، آیا رابطه‌ی هیجان‌خواهی با خودتنظیمی در نوجوانان بزه‌کار و به‌هنگار، متفاوت است؟

روش بررسی

روش پژوهش حاضر، توصیفی و از نوع همبستگی بود. جامعه تحقیق مورد نظر در این تحقیق شامل کلیه نوجوانان پسر بزه‌کار مستقر در کانون اصلاح و تربیت شهر مشهد و همچنین، کلیه دانش‌آموزان پسر دبیرستان‌های نواحی هفت‌گانه آموزش و پرورش شهر مشهد مشغول به تحصیل در سال تحصیلی ۹۲-۱۳۹۱، بود. حجم نمونه پژوهش بر اساس جدول Morgan و با توجه به حجم جامعه، ۱۶۰ نفر نوجوان به‌هنگار و بزه‌کار (۸۰ نفر به‌هنگار و ۸۰ نفر بزه‌کار) تعیین شد. روش نمونه‌گیری برای گروه به‌هنگار، روش نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای بود؛ به طوری که از بین نواحی هفت‌گانه مشهد، به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای، ناحیه ۲ به طور تصادفی انتخاب و از بین مدارس این ناحیه، ۲ مدرسه و از هر مدرسه، ۳ کلاس انتخاب شد. از سوی دیگر، از بین نوجوانان مستقر در کانون اصلاح و تربیت شهر مشهد، با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی ساده، ۸۰ نفر انتخاب شدند.

مستی، روابط اجتماعی معیوب و کارایی شغلی ضعیف نقش داشته باشد. خودتنظیمی پایین در جرم‌نقش دارد و به عنوان یکی از دلایل مهم به آن توجه می‌شود. جنایت‌کاران، به فقدان خودنظم‌دهی و تکانشی بودن زیاد تمایل دارند (۱۳). به تازگی پیشنهاد شده است که توانایی خودتنظیمی، بر میزان تمایل به خطرجویی تأثیر می‌گذارد و استدلال می‌شود که خودتنظیمی ضعیف، احتمال مشارکت در خطر را افزایش می‌دهد (۱۴). نتایج تحقیق Magar و همکاران نیز نشان داد افرادی که دارای خودتنظیمی ضعیف‌تر هستند، در ارزیابی خطر مشکل دارند؛ مثل مشکل در توانایی سنجش منطقی امکانات، که می‌تواند باعث هیجان‌طلبی و رفتارهای مخاطره‌آمیز شود (۱۵). با این وجود، در زمینه خودتنظیمی و بزه‌کاری، پژوهش‌های اندکی در ایران صورت گرفته است و در این زمینه، کمبود قابل توجهی در ادبیات پژوهشی به چشم می‌خورد.

به طور کلی، اگر با دیدی روان‌شناسانه به پدیده بزه‌کاری نگریسته شود، می‌توان آن را به منزله یک بیماری اجتماعی تلقی نمود که باید معالجه گردد؛ مسلم است که برای مبارزه با هر مرضی، ابتدا باید آن را شناخت و به زمینه‌های پیدایش آن پی برد و از بروز دوباره آن عارضه، پیش‌گیری نمود. بررسی علت‌ها سبب می‌شود که مسؤولان مربوط، به چگونگی شکل‌گیری اعمال نابه‌هنگار شناخت پیدا کنند و آن‌گاه، شیوه‌های صحیح و مناسب مبارزه با آن‌ها را جستجو نمایند. لذا، این‌گونه مطالعه‌ها و تحقیقات ضرورت می‌یابد تا کج‌روی‌ها و جرایم بهتر شناخته شود و منشأ آن‌ها کشف گردد تا راه‌های اصلاح و بازپروری بزه‌کاران هموار شود و آگاهی‌دهنده برای افرادی باشد که ممکن است، مستعد رفتارهای بزه‌کارانه باشند. از سوی دیگر، توجه به ویژگی‌های شخصیتی بزه‌کاران، کمک شایانی به نحوه نگهداری و نیز چگونگی برخورد مسؤولان مراکز نگهداری با این اشخاص، فراهم می‌کند. به عبارت

دو گروه، از جهت جنسیت (آزمودنی‌های هر دو گروه پسر بودند)، سن (آزمودنی‌های هر دو گروه در محدوده سنی ۱۵ تا ۱۷ سال قرار داشتند) و وضعیت اجتماعی اقتصادی (در هر دو گروه تعداد افراد طبقه بالا، متوسط و پایین برابر بود)، همتا شدند.

ابزارهای پژوهش

مقیاس سنجش هیجان‌خواهی علی‌زاده (Alizadeh sensation seeking index یا ASSI)

این مقیاس ۲۴ ماده‌ای در ایران توسط شهناز علیزاده ساخته شد. سنجش همه‌جانبه‌ای از هیجان‌خواهی متناسب با ویژگی‌های شخصیتی- رفتاری و بافت فرهنگی- اجتماعی جامعه ایران دارد و نیز، به بررسی رابطه عواملی مانند برون‌گرایی (Extraversion یا E)، روان‌پریشی (Psychosis یا P)، روان‌رنجورخویی (Neuroticism یا N) و افسردگی (Depression یا D)، که ارتباط مستقیمی با هیجان‌خواهی دارند، برای احراز روایی همگرا می‌پردازد (۱۶). پایایی مقیاس ASSI بر اساس ضرایب بازآزمایی ($r = 0/77$) و آلفای Cronbach (۰/۸۶) رضایت بخش بود است. اعتبار آن بر اساس مقیاس‌های ملاک، پرسشنامه شخصیتی Eysenck، مقیاس هیجان‌خواهی Arnett و پرسشنامه شخصیتی Minnesota ارزیابی شده و رضایت بخش بوده است و نیز به تأیید متخصصان روان‌شناسی رسیده است. ضرایب اعتبار به دست آمده، نشانگر اعتبار بالای مقیاس ASSI است (۱۶). نمره‌گذاری آن به صورت درجه‌بندی هرگز (۱)، به ندرت (۲)، گاهی اوقات (۳)، اغلب اوقات (۴) می‌باشد. همچنین در این مقیاس، حداقل نمره ۲۴ و حداکثر آن ۹۶ می‌باشد، و شخصی که در این مقیاس نمره ۷۷ به بالا را کسب کند، به عنوان هیجان‌خواه شناخته می‌شود.

پرسشنامه خودتنظیمی (SRQ یا Self-regulation questionnaire) این مقیاس خودتنظیمی توسط Miller و Brown برای سنجش مؤلفه خودتنظیمی ساخته شده است و دارای ۶۳ گویه و ۷_ خرده مقیاس (دریافت، ارزیابی، راه‌اندازی، بررسی، برنامه‌ریزی، اجرا و سنجش) می‌باشد (۱۷). سازندگان این مقیاس، آن را برای سنجش مؤلفه کلی خودتنظیمی مناسب دانسته‌اند. نمره‌گذاری آن به صورت درجه‌بندی از ۱ (کاملاً موافقم) تا ۵ (کاملاً مخالفم) می‌باشد. در این پرسشنامه، نمره بیشتر یا مساوی ۲۳۹ بیانگر خودتنظیمی بالا، ۲۳۸-۲۲۱۴ نشان‌دهنده خودتنظیمی متوسط و کمتر یا مساوی ۲۱۳ نشان‌دهنده خودتنظیمی پایین می‌باشد. SRQ در ایران توسط دهقانی‌نزار رواسازی و اعتباریابی شده است. پایایی بازآزمایی برای SRQ کل، بالا و همسانی درونی آن نیز خیلی بالا بوده است (۱۷).

در پایان، داده‌های پژوهش با کمک نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۰ (version 20, Spss Inc., Chicago, IL) تحلیل شد و علاوه بر شاخص‌های توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد)، برای مقایسه هیجان‌خواهی و خودتنظیمی، از آزمون‌های تحلیل واریانس و t استفاده شد. $P < 0/05$ به عنوان سطح معنی‌داری در نظر گرفته شد.

نتایج

بر اساس اطلاعات جمعیت‌شناختی، از بین ۸۰ آزمودنی گروه بزه‌کار، ۱۵ نفر تحصیلات ابتدایی، ۴۵ نفر تحصیلات راهنمایی و ۲۰ نفر تحصیلات دبیرستان داشتند. ۸۰ آزمودنی گروه به‌هنگار نیز همگی تحصیلات دبیرستان داشتند.

جدول ۱. شاخص‌های توصیفی نمره‌های آزمودنی‌های دو گروه در هیجان‌خواهی، خودتنظیمی و مؤلفه‌های آن

متغیر	گروه بزه‌کار		گروه به‌هنجار	
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
هیجان‌خواهی	۷۳/۱۵	۱۱/۶۵	۶۵/۶۰	۱۰/۸۸
دریافت	۲۸/۵۰	۴/۹۸	۳۱/۱۰	۴/۴۰
ارزیابی	۲۸/۸۰	۴/۳۶	۲۸/۶۲	۴/۳۴
راه‌اندازی	۲۹/۰۲	۳/۷۷	۳۰/۰۸	۴/۷۲
بررسی	۳۰/۸۱	۵/۵۲	۳۰/۴۸	۵/۴۱
برنامه‌ریزی	۲۷/۱۶	۴/۵۸	۲۹/۷۰	۴/۶۲
اجرا	۲۸/۶۶	۴/۹۳	۲۹/۳۶	۴/۸۳
سنجش	۲۹/۳۸	۴/۴۹	۳۰/۳۰	۴/۵۴
نمره کلی	۲۰۲/۳۵	۱۸/۵۹	۲۰۹/۶۶	۱۸/۰۷

بودند و نمره‌های هیجان‌خواهی و مؤلفه‌های آن نیز در بازه ۲ و ۲- بودند، که به معنی نرمال بودن داده‌ها می‌باشد. برای پیش‌بینی هیجان‌خواهی نوجوانان بزه‌کار از طریق خودتنظیمی، از روش تحلیل Regression استفاده شد، به گونه‌ای که نمره کلی خودتنظیمی به عنوان متغیر پیش‌بین و هیجان‌خواهی به عنوان متغیر ملاک وارد تحلیل گردید. نتایج این تحلیل، در جدول ۲ ارائه شده است. نتایج نشان می‌دهد که این مدل به طور کل معنی‌دار بود. همچنین، میزان R^2 برابر با ۰/۰۶ به دست آمد؛ یعنی ۰/۰۶ درصد واریانس نمره‌های هیجان‌خواهی نوجوانان بزه‌کار، از طریق نمره کلی خودتنظیمی قابل تبیین بوده است.

جدول ۱، شاخص‌های آمار توصیفی نمره‌های آزمودنی‌ها در هیجان‌خواهی، خودتنظیمی و مؤلفه‌های آن را نشان می‌دهد. در این راستا، یکی از مهم‌ترین مفروضه‌های استفاده از آزمون‌های پارامتریک این است که توصیف متغیرها بر اساس مقیاس فاصله‌ای یا نسبی انجام گیرد، که در این پژوهش، این پیش‌فرض رعایت شد. جهت اطمینان از نرمال بودن نمره‌های خودتنظیمی و هیجان‌خواهی، کجی (Skewness) و کشیدگی (Kurtosis) این نمره‌ها بررسی شد. مقادیر عددی در بازه ۲ و ۲- برای کجی و کشیدگی قابل قبول بود. نمره‌های خودتنظیمی و مؤلفه‌های آن از کجی و کشیدگی کمتر از ۲ برخوردار

جدول ۲. نتایج تحلیل Regression ساده برای پیش‌بینی هیجان‌خواهی نوجوانان بزه‌کار از طریق خودتنظیمی

منبع تغییرها	مجموع مجذورها	df	میانگین مجذورها	مقدار F	مقدار P	مقدار R	مقدار R^2
پیش‌بینی	۶۳۸/۳۰	۱	۶۳۸/۳۰				
باقی‌مانده	۱۰۰۸۳/۸۹	۷۸	۱۲۹/۲۸	۴/۹۳	۰/۰۲۰	۰/۲۴	۰/۰۶
کل	۱۰۷۲۲/۲۰	۷۹					

به عبارتی، هر چه نمره‌های نوجوانان بزه‌کار در این دو مؤلفه خودتنظیمی بالاتر بوده، نمره هیجان‌خواهی آنان پایین‌تر بوده است و برعکس؛ اما، رابطه مؤلفه‌های دریافت، راه‌اندازی و بررسی با هیجان‌خواهی، منفی و غیرمعنی‌دار و رابطه دو مؤلفه ارزیابی و سنجش با هیجان‌خواهی، مثبت و غیرمعنی‌دار بوده است.

همچنین، به منظور بررسی رابطه بین خودتنظیمی و هیجان‌خواهی نوجوانان بزه‌کار، از روش همبستگی و تحلیل Regression چندگانه به روش گام به گام استفاده شد. در جدول ۳ مشاهده می‌شود که نتایج ضرایب همبستگی Pearson نشان‌گر رابطه منفی و معنی‌دار دو مؤلفه برنامه‌ریزی و اجرا با هیجان‌خواهی نوجوانان بزه‌کار است.

جدول ۳. ماتریس همبستگی مؤلفه‌های خودتنظیمی و هیجان‌خواهی نوجوانان بزه‌کار

متغیر	هیجان‌خواهی	
	مقدار همبستگی	مقدار P
دریافت	-۰/۱۱	۰/۱۶
ارزیابی	۰/۰۷	۰/۲۵
راه‌اندازی	-۰/۱۲	۰/۱۴
بررسی	-۰/۱۵	۰/۰۸
برنامه‌ریزی	-۰/۳۱	۰/۰۰۲
اجرا	-۰/۳۴	۰/۰۰۱
سنجش	۰/۰۳	۰/۳۷

جدول ۴. نتایج تحلیل Regression چندگانه برای پیش‌بینی هیجان‌خواهی نوجوانان بزه‌کار از طریق مؤلفه‌های خودتنظیمی

منبع تغییرها	مجموع مجذورها	df	میانگین مجذورها	مقدار F	مقدار P	مقدار R	مقدار R ²
پیش‌بینی	۱۲۹۲/۸۷	۱	۱۲۹۲/۸۷				
باقی‌مانده	۹۴۲۹/۳۲	۷۸	۱۲۰/۸۸	۱۰/۶۹	۰/۰۰۲	۰/۳۴	۰/۱۲
کل	۱۰۷۲۲/۲۰	۷۹					

هیجان‌خواهی نوجوانان بزه‌کار می‌باشد. همچنین، ضریب Regression استاندارد شده مؤلفه اجرا ($Beta = -0/34$)، در سطح $P = 0/010$ معنی‌دار بود. منفی بودن ضریب Regression استاندارد شده، نشانگر یک رابطه منفی بین مؤلفه اجرا و هیجان‌خواهی در نوجوانان بزه‌کار است؛ یعنی با افزایش نمره‌های مؤلفه اجرا، هیجان‌خواهی آنان کاهش می‌یابد.

جدول ۴ نشان می‌دهد که تحلیل Regression چندگانه به روش گام به گام، تنها شامل یک گام بود و در این یک گام، از بین هفت مؤلفه خودتنظیمی، مؤلفه اجرا وارد معادله Regression شد که ضریب همبستگی آن با هیجان‌خواهی، $0/34$ و رابطه، معنی‌دار بود. با توجه به میزان R^2 ، $0/12$ درصد واریانس نمره‌های هیجان‌خواهی نوجوانان بزه‌کار، از طریق مؤلفه اجرا قابل تبیین بود. بنابراین مؤلفه اجرا، پیش‌بینی کننده ضعیف اما معنی‌داری برای نمره‌های

تیین است (جدول ۵). بنابراین، خودتنظیمی پیش بینی کننده ضعیف اما معنی داری برای نمره های هیجان خواهی نوجوانان به هنجار می باشد. نتایج ضریب Regression استاندارد شده خودتنظیمی ($Beta = -0/34$) نیز در سطح $P = 0/010$ معنی دار بود. منفی بودن ضریب Regression استاندارد شده، نشانگر یک رابطه منفی بین خودتنظیمی و هیجان خواهی در نوجوانان به هنجار است.

برای پیش بینی هیجان خواهی نوجوانان به هنجار از طریق خودتنظیمی از تحلیل Regression ساده استفاده شد. به گونه ای که، نمره کلی خودتنظیمی به عنوان متغیر پیش بین و هیجان خواهی به عنوان متغیر ملاک وارد تحلیل شد. ضریب همبستگی نمره کلی خودتنظیمی با هیجان خواهی، برابر $0/34$ و رابطه، معنی دار بود. میزان R^2 نیز حاکی از آن بود که $0/11$ درصد واریانس نمره های هیجان خواهی نوجوانان به هنجار، از طریق نمره کلی خودتنظیمی قابل

جدول ۵. نتایج تحلیل Regression ساده برای پیش بینی هیجان خواهی نوجوانان به هنجار از طریق خودتنظیمی

منبع تغییرات	مجموع مجذورها	df	میانگین مجذورها	مقدار F	مقدار P	مقدار R	مقدار R^2
پیش بینی	۱۰۸۴/۴۸	۱	۱۰۸۴/۴۸				
باقی مانده	۸۲۷۴/۷۱	۷۸	۱۰۶/۰۸	۱۰/۲۲	۰/۰۰۲	۰/۳۴	۰/۱۱
کل	۹۳۵۹/۲۰	۷۹					

دست آمده ($0/44$)، معنی دار بود. میزان R^2 نیز نشان می دهد که $0/19$ درصد واریانس نمره های هیجان خواهی نوجوانان به هنجار، از طریق مؤلفه سنجش قابل تبیین است. بنابراین، مؤلفه سنجش قادر به پیش بینی درصد ضعیف، اما معنی داری از نمره های هیجان خواهی نوجوانان به هنجار می باشد. نتایج ضریب Regression استاندارد شده مؤلفه سنجش نیز ($Beta = -0/44$) در سطح $P = 0/001$ معنی دار بود.

برای بررسی رابطه بین خودتنظیمی و هیجان خواهی نوجوانان به هنجار از تحلیل Regression چندگانه به روش گام به گام استفاده شد. به گونه ای که مؤلفه های خودتنظیمی به عنوان متغیرهای پیش بین و هیجان خواهی به عنوان متغیر ملاک وارد مدل شدند. در تحلیل Regression، در یک گام از بین هفت مؤلفه خود-تنظیمی، مؤلفه سنجش وارد معادله Regression شد که ضریب همبستگی آن با هیجان خواهی می باشد. جدول ۶ نشان می دهد که میزان F به

جدول ۶. نتایج تحلیل Regression چندگانه برای پیش بینی هیجان خواهی نوجوانان به هنجار از طریق مؤلفه های خودتنظیمی

منبع تغییرات	مجموع مجذورها	df	میانگین مجذورها	مقدار F	مقدار P	مقدار R	مقدار R^2
پیش بینی	۱۸۶۵/۶۱	۱	۱۸۶۵/۶۱				
باقی مانده	۷۴۹۳/۵۸	۷۸	۹۶/۰۷	۱۹/۴۱	۰/۰۰۱	۰/۴۴	۰/۱۹
کل	۹۳۵۹/۲۰	۷۹					

همان گونه که در جدول ۷ مشاهده می‌شود، نتایج ضرایب همبستگی Pearson نشان داد که چهار مؤلفه دریافت، بررسی، اجرا و سنجش با هیجان‌خواهی نوجوانان به‌هنگار رابطه منفی و معنی‌داری دارد.

جدول ۷. ماتریس همبستگی مؤلفه‌های خودتنظیمی و هیجان‌خواهی نوجوانان به‌هنگار

هیجان‌خواهی		متغیر
مقدار P	مقدار همبستگی	
۰/۰۱	-۰/۲۳	دریافت
۰/۴۹	-۰/۰۰۳	ارزیابی
۰/۱۰	-۰/۱۴	راه‌اندازی
۰/۰۱	-۰/۲۵	بررسی
۰/۴۳	-۰/۰۲	برنامه‌ریزی
۰/۰۴	-۰/۱۸	اجرا
۰/۰۰۱	-۰/۴۴	سنجش

بحث

هیجان‌خواهی و به تبع آن، سایر عوامل خطرزا افزایش می‌یابد. نکته قابل ذکر این است که ناتوانی در فرایند خودتنظیمی با مشکلاتی در ارزیابی ضرر و منافع و تصمیم‌گیری فرضی درباره خطرها مرتبط بوده، در نتیجه، افزایش مشارکت در رفتارهای مخاطره‌آمیز را در پی دارد (۱۶). پس، خودتنظیمی می‌تواند، میزان هیجان‌خواهی بزه‌کاران را پیش‌بینی نماید.

هم‌سو با یافته‌ها، نتایج پژوهش‌های Crockett و Raffaelli (۱۸)، Zuckerman (۱۹) و Magar و همکاران (۱۵) نیز نشان داده است، افرادی که دارای خودتنظیمی ضعیف‌تر هستند، در ارزیابی خطر و توانایی سنجش منطقی امکانات، مشکل دارند؛ این عامل می‌تواند، باعث هیجان‌طلبی و رفتارهای مخاطره‌آمیز شود. همچنین، در نوشته‌های روان‌شناسی، ارتباط بین برخی جنبه‌های خودتنظیمی و انواع خاص رفتارهای هیجان‌طلبی و خطرجویی در زندگی واقعی، از گذشته وجود داشته است.

آمار نگران‌کننده نابه‌هنگاری و بزه‌کاری نوجوانان از یک سو و تقاضای جوامع و خانواده‌ها برای پیش‌گیری از آن از سوی دیگر، نشان دهنده نیاز جامعه به مداخله و آموزش‌های تخصصی در این زمینه است؛ بنابراین، می‌توان با شناسایی عوامل مؤثر بر پیش‌گیری رفتارهای نابه‌هنگار و بزه‌کارانه، از افزایش آن جلوگیری نمود و در عین حال، برای مداخله‌های درمانی از آن استفاده کرد.

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که بین میزان خودتنظیمی و میزان هیجان‌خواهی نوجوانان بزه‌کار همبستگی منفی معنی‌داری وجود دارد. در استنباط این یافته، می‌توان گفت که به زعم برخی از تعاریف، خودتنظیمی به طور عام می‌تواند به عنوان توانایی کنترل، تغییر و انطباق هیجان‌ها، تکانه‌ها یا امیال فرد در نظر گرفته شود (۱۰)؛ همین تعریف می‌تواند، مبنای نظری برای تأیید یافته فوق باشد. به عبارتی، با افزایش خودتنظیمی، هیجان‌خواهی افراد بزه‌کار کاهش می‌یابد و با کاهش میزان خودتنظیمی،

نمره‌های خودتنظیمی، هیجان‌خواهی آنان کاهش و با کاهش نمره‌های خودتنظیمی، هیجان‌خواهی آنان افزایش می‌یابد. این یافته، همسو با نتایج تحقیق Magar و همکاران (۱۵) است. به عبارت دیگر، در گروه غیربزه‌کار نیز، هیجان‌خواهی قادر به پیش‌بینی هیجان بود. این یافته با تعریف عام خودتنظیمی، یعنی توانایی کنترل، تغییر و انطباق هیجان‌ها، تکانه‌ها یا امیال فرد قابل توجه است (۱۰). همان گونه که به زعم برخی منابع، تنظیم هیجانی و به تأخیر انداختن لذت و خشنودی، جنبه‌هایی از خودتنظیمی محسوب می‌شود (۲۱).

همچنین بررسی ما نشان داد که چهار مؤلفه دریافت، بررسی، اجرا و سنجش با هیجان‌خواهی نوجوانان به‌هنگار رابطه منفی و معنی‌داری دارد. به عبارتی، هر چه نمره‌های نوجوانان به‌هنگار در این چهار مؤلفه خودتنظیمی بالاتر بود، نمره هیجان‌خواهی آنان پایین‌تر می‌شد و برعکس. نتایج تحلیل Regression نیز نشانگر یک رابطه منفی بین مؤلفه سنجش و هیجان‌خواهی در این نوجوانان بود. یعنی، با افزایش نمره‌های مؤلفه سنجش، هیجان‌خواهی آنان کاهش می‌یافت. به گفته de Wit و de Ridder خودتنظیمی موفقیت‌آمیز، مستلزم ترکیب راهبردی افکار، احساس‌ها و کنش‌ها است؛ به خصوص، زمانی که افراد با موانع یا تعارض‌هایی بین اهداف روبه‌رو می‌شوند و قادر هستند، به سنجش اولیت اهداف پرداخته، دست به گزینش بزنند (۲۲). همچنین، این مؤلفه خودتنظیمی به عنوان فرآیندی نظام‌مند تفسیر می‌شود، که تلاشی آگاهانه برای تحت تأثیر قرار دادن افکار و احساس‌ها و رفتارها برای دستیابی به اهداف مهم‌تر را شامل می‌گردد؛ یعنی زمانی که افراد به‌هنگار، خودتنظیم‌گر هستند و برای خود اهدافی را در نظر گرفته، برای رسیدن به آن تلاش می‌کنند، از میزان سنجش بالایی در گزینش بین اهداف در نظر گرفته شده برخوردارند و همین انتخاب درست اهداف در نظر گرفته

نتایج ما همچنین نشان داد که دو مؤلفه برنامه‌ریزی و اجرا با هیجان‌خواهی نوجوانان بزه‌کار، رابطه منفی و معنی‌دار دارد. به عبارتی، هر چه نمره‌های نوجوانان بزه‌کار در برنامه‌ریزی و اجرا بالاتر باشد، نمره هیجان‌خواهی آنان پایین‌تر و هر چه نمره‌های این دو مؤلفه پایین‌تر باشد، نمره هیجان‌خواهی آنان بالاتر خواهد بود. در توجیه این یافته باید گفت، از آن جایی که افراد بزه‌کار، توانایی برنامه‌ریزی و بازبینی انعطاف‌پذیرانه رفتار خویش را در صورت تغییر شرایط ندارند و نمی‌توانند برای دستیابی به پیامدی مطلوب، ارضای هدف‌های کوتاه مدت خود را به تأخیر بیندازند (۱۲)، در اجرای اهدافی که برای خود در نظر می‌گیرند، ناکام می‌مانند؛ پس، بزه‌کارانی که در مؤلفه اجرای خودتنظیمی و اهداف در نظر گرفته شده، توانمندی کافی ندارند، قادر به کنترل هیجان‌های خود نبوده، به تبع آن، با کاهش میزان اجرای فعالیت‌های هدف‌مدارانه، میزان هیجان‌خواهی و در نهایت، تمایل آنان به انجام جرایم و فعالیت‌های هیجان‌مدارانه افزایش می‌یابد.

به بیانی دیگر، با افزایش میزان نمره‌های مؤلفه اجرا، هیجان‌خواهی نوجوانان بزه‌کار و در نتیجه، گرایش آنان به بزه‌کاری و به زعم Zuckerman تمایل آنان به داشتن احساس‌ها و تجربه‌های متنوع، جدید، پیچیده و خطرناک (۱۹)، کاهش می‌یابد؛ چرا که با کاهش اجرای اهدافی که افراد برای خود در نظر می‌گیرند، افرادی با هیجان‌خواهی بالا، از تجربه‌های مهیج و هیجان‌های شدید مرتبط با این تجربه‌ها، لذت می‌برند. این افراد، بر اساس نتایج تحقیقات، در خطر بیشتری برای سوء مصرف مواد و الکل و دیگر رفتارهای خطرناک هستند که ممکن است به دلیل کشش و وابستگی آن‌ها به تجربه‌های جدید و مهیج باشد (۲۰، ۸). به علاوه، نتایج مطالعه حاضر نشان داد که بین میزان خودتنظیمی و میزان هیجان‌خواهی نوجوانان به‌هنگار، همبستگی منفی معنی‌داری وجود دارد؛ یعنی با افزایش

به طور کلی، این گونه استنباط می‌شود که خودتنظیمی می‌تواند به عنوان سازه‌ای در جهت کنترل و یا تغییر هیجان‌های نوجوانان بزه‌کار در نظر گرفته شود. همچنین نوجوانان بزه‌کار، در صورت تغییر شرایط، توانایی برنامه‌ریزی برای رفتارهای خود و تهیه یک طرح و برنامه را ندارند و در نهایت نمی‌توانند، اهدافی را که برای خود در نظر گرفته‌اند، به اجرا در بیاورند؛ چرا که، آنان قادر نیستند جهت رسیدن به اهداف مطلوب، از هدف‌های کوتاه مدت خود، دست بکشند. بنابراین، آنان در اجرای اهدافی که برای خود در نظر می‌گیرند، ناکام مانده، در اجرای خودتنظیمی و اهداف در نظر گرفته شده، توانمندی کافی ندارند؛ از این رو، با کاهش میزان اجرای فعالیت‌های هدف‌مدارانه، میزان هیجان‌خواهی و همچنین، انجام جرایم و فعالیت‌های هیجان‌مدارانه در آنان افزایش می‌یابد.

شده و داشتن اولویت برای دستیابی به آن‌ها، منجر به کاهش میزان هیجان‌خواهی آنان می‌شود (۲۳). می‌توان این گونه گفت که، یک جنبه از نقش خودتنظیمی به عنوان مسؤل کنترل واکنش‌های هیجانی در راستای رسیدن به هدف شخص، شامل سنجش و ارزیابی از اهداف می‌شود که فرد را در جهت کسب یک هدف شخصی اولویت‌دار، سازمان می‌دهد (۲۳). در واقع، از بین مؤلفه‌های هفت‌گانه خودتنظیمی، مؤلفه سنجش قادر به تبیین هیجان‌خواهی نوجوانان به‌هنگار بود. یعنی، زمانی که نوجوانان به‌هنگار برنامه‌هایی برای خود، تنظیم می‌کنند، قادر هستند تا به سنجش اولویت‌اهداف پرداخته، دست به گزینش بزنند و اثرات طرح و برنامه‌های تدارک دیده شده برای خود را مورد ارزیابی قرار دهند.

References

- Schwartz SJ, Phelps E, Lerner JV, Huang S, Brown CH, Lewin-Bizan S, et al. Promotion as prevention: positive youth development as protective against tobacco, alcohol, illicit drug, and sex initiation. *Applied Developmental Science* 2010; 14(4): 1-15.
- Li Y, Zhang W, Liu J, Arbeit MR, Schwartz SJ, Bowers EP, et al. The role of school engagement in preventing adolescent delinquency and substance use: a survival analysis. *J Adolesc* 2011; 34(6): 1181-92.
- Mussen PH. Child development and personality. 7th ed. New York, NY: Harpercollins College Div; 1990.
- Norbaha R. Field of criminology. 1st ed. Tehran, Iran: Ganjedanesh Publication; 2007. [In Persian].
- Wagner MK. Behavioral characteristics related to substance abuse and risk-taking, sensation-seeking, anxiety sensitivity, and self-reinforcement. *Addict Behav* 2001; 26(1): 115-20.
- Hoseiny M, Tabatabai M, Aghamohamadian H. The relationship of the emotion seeking, extraversion and anger of juveniles' criminal and habitual juveniles' boy in Tehran. *Studies in Education and Psychology* 2003; 4(2): 21-40. [In Persian].
- Aghaei Jeshvaghani A, Manshaei G, Motamediyan Dehkordi K, Vasefpour H. The comparison of sensation seeking

- among musicians, visual, and dramatic artists. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 2012; 46: 3320-3.
8. Arasaratnam LA, Banerjee SC. Sensation seeking and intercultural communication competence: A model test. *International Journal of Intercultural Relations* 2011; 35(2): 226-33.
 9. Keynia M. Criminal psychology. 1st ed. Tehran, Iran: Roshd Publication; 2011. [In Persian].
 10. Murtagh AM, Todd SA. Self-Regulation: A challenge to the strength model. *Journal of Articles in Support of the Null Hypothesis* 2004; 3(1): 19-51.
 11. Bandura A. Social learning theory. New York, NY: General Learning Press; 1997.
 12. Miller WR, Heather N, Editors. Treating Addictive Behaviors. 2nd ed. New York, NY: Springer US; 1998. p. 61-73.
 13. John OP, Robins R, Pervin LA. Handbook of personality. 3rd ed. New York, NY: Guilford Press; 2008.
 14. Steinberg L. Risk taking in adolescence: what changes, and why? *Ann N Y Acad Sci* 2004; 1021: 51-8.
 15. Magar ECE, Phillips LH, Hosie JA. Self-regulation and risk-taking. *Personality and Individual Differences* 2008; 45(2): 153-9.
 16. Alizadeh S. Construction and validation of a scale for measuring sensation seeking review of its relationship with academic performance, self-esteem, Locus of Control and personality patterns of behavior of type A [Thesis]. Mashhad, Iran: Ferdowsi University of Mashhad; 1998. [In Persian].
 17. Dehghaninizar M. The role of self-regulation mediate the relationship between capital developments and ethical identity [Thesis]. Tehran, Iran: University of Tehran; 2011. [In Persian].
 18. Raffaelli M, Crockett LJ. Sexual risk taking in adolescence: the role of self-regulation and attraction to risk. *Dev Psychol* 2003; 39(6): 1036-46.
 19. Zuckerman M. The psychophysiology of sensation seeking. *J Pers* 1990; 58(1): 313-45.
 20. Bornstein MH, Editor. Handbook of Parenting: Biology and ecology of parenting. 2nd ed. New Jersey, NJ: Erlbaum; 2002. p. 89-109.
 21. de Ridder D, de Wit J. Self-regulation in health behavior. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons; 2006.
 22. Rosen J, Glennie EJ, International R, Dalton B, Lennon J, Bozick RN. Noncognitive Skills in the Classroom: New Perspectives on Educational Research. London, UK: RTI Press; 2010.
 23. Ryu S. The relationship between Korean mothers' communication practices with their children and children's deliberation-relevant communication abilities: Emotional regulation capacity and social cognitive development [PhD Thesis]. Columbus, OH: Ohio State University 2006.

Investigate the Relationship between Sensation Seeking and Self-Regulation in Normal and Delinquent Boys in Mashhad, Iran

Masoumeh Rezazadeh, M.A.¹, Farideh Nazarzadeh, M.A.^{1*}, Hamid Reza Aghamohammadian-Sha'arabaf, Ph.D.², Hossein Karshki, Ph.D.³

1. Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

2. Professor, Department of Psychology, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

3. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

* Corresponding author; e-mail: nazarzadeh1986@gmail.com

(Received: 24 Feb. 2014

Accepted: 10 May 2015)

Abstract

Background & Aims: The purpose of this study was investigating the relationship of sensation seeking and self-regulation in delinquent and normal adolescent boys.

Methods: In this descriptive-correlation study, 80 delinquent adolescent boys who were habitant in Mashhad Training and Improvement Association, Mashhad, Iran, were selected via random simple sampling method; and 80 normal male students of Mashhad high schools were selected using cluster sampling method. Self-regulation questionnaire (SRQ) and Alizadeh sensation seeking index (ASSI) were completed by each of them. ANOVA and t tests were used to analyze the data.

Results: There was a significant negative correlation between the self-regulation and the sensation seeking in both groups. In addition, the implementation component in the criminal group, and the measurement component in the normal group showed significant reverse correlation with sensation seeking.

Conclusion: Self-regulation could be used as a factor for controlling or changing sensation seeking in delinquent adolescent boys.

Keywords: Self-regulation, Sensation seeking, Adolescent boys, Delinquency

Journal of Kerman University of Medical Sciences, 2015; 22(6): 705-716